

יש דילמה

יעדי ההערכה העיקריים

- לבדוק את יכולת ההתמודדות העצמאית של התלמיד עם:
 - פענוח של טקסט תלמודי קצר.
 - יישום ידע אורייני-לשוני בנושאים: מבנה הטקסט ופיסוק לשם הפקת משמעות של טקסט.
 - הבנה של טקסט נתון, באמצעות השלמת פערי מידע.
- לבדוק את היכולת לנתח דילמה אישית.
- לבדוק את היכולת לכתוב סיפור דילמה.
- לזמן התנסות בהערכה עצמית.

מילות מפתח:

- פענוח טקסט בעזרת אסטרטגיות הבנה
- סימני פיסוק
- רכיבי מבנה: דגם מבני של דילמה
- ז'אנר: סיפור שכתוב
- הגהה
- הערכה עצמית: שיתוף תלמידים בהערכה

תיאור כללי

נקודת המוצא של המשימה היא טקסט תלמודי קצר ותמציתי, העוסק בדילמה שיש בה הכרעה בין חיים למוות.

בחלק הראשון נבדקת הבנת הטקסט של המשימה על-ידי שאלות בתחום המבנה ובתחום הפיסוק, וכן על-ידי מטלות הדורשות מן התלמיד להשלים פערי מידע. בחלקה השני של המשימה, התלמיד נדרש לכתוב סיפור דילמה משלו, בתהליך ששלביו הם: ניתוח הדילמה באמצעות תרשים גרפי נתון וכתובה וכתוב של טקסט תוך הסתייעות במדדי הערכה נתונים. הערכת הטקסט הסופי נקבעת במשותף על-ידי המורה והתלמיד.

נדרשת היכרות עם רכיבי מבנה, עם מאפייני סוגת הסיפור ועם עבודה תהליכית: כתיבת טיוטה, שכתוב בהתאם להנחיות וניסיון בהערכה עצמית. כמו כן נדרש ידע בסיסי בפיסוק.

מבנה המשימה

זמן	מקום	פעילויות	
45 דקות	כיתה	קריאה: טקסט תלמודי קצר הבנה: אבחון מבני, פיסוק, השלמת פערי מידע בטקסט	חלק א
3 ימים	בית	הבעה: כתיבת סיפור אישי שיש בו דילמה	חלק ב

הסבר כללי

נקודת המוצא של המשימה היא טקסט תלמודי קצר ותמציתי העוסק בדילמה. הטקסט הוא אתגר, לפחות עבור תלמידים מהמגזר החילוני: הוא אינו מנוקד ואינו מפוסק, מבנה המשפטים שלו מינימליסטי; יש בו כמה מילים קשות, כגון: 'שותין', 'מהלכין', 'דרש', 'קיתון'. כדי להתמודד אתו בהצלחה, התלמידים צריכים להיעזר באסטרטגיות הבנה, כגון:

- גיוס ידע עולם: התלמיד בבית הספר הדתי מורגל בטקסטים תלמודיים, ואילו התלמיד החילוני יצטרך לעגן את הטקסט בלשון ההגדה של פסח או באגדות ומעשי חכמים שנלמדו במסגרת שיעורי הספרות.
- תשומת לב לפורמט: לצורת הטקסט ולמיקומו על-פני הדף.
- "חכמת היבחנות": התלמיד צריך להתייחס לחלק משאלות המבחן כאל פיגומי הבנה, המכוונים אותו להשתמש בידע קודם שיש לו על רכיבי מבנה (חלק א סעיף 1), על סימני פיסוק (חלק א - סעיף 2) ועל פערי המידע שיש להשלים לצורך הפקת משמעות (חלק א - סעיף 3).

חלק א: קוראים ומבינים

כאמור, כל הפריטים בחלק זה עשויים לשמש כפיגומי הבנה. לפיכך, מומלץ שהמורה יעודד את התלמידים לתקן את הבנתם במהלך המבחן, ומכל מקום יאפשר להם לעשות זאת.

רכיבי מבנה בשירות ההבנה

1. בחרו את רכיבי המבנה של הטקסט.

01

מטרה

לבדוק את היכולת ליישם ידע אורייני-לשוני לגבי מבנה הטקסט.

הערה

זו שאלה סגורה.

מחווה (כולל דוגמה)

רמה 4 תשובה מלאה: זיהוי נכון ומדויק של כל רכיבי המבנה. רכיבי המבנה לפי הסדר הם: הרקע, הדילמה, הפתרון (הכרעה) א, נימוק א, נימוק ב. הערה: פתרון (הכרעה) ב אינו כתוב בטקסט במפורש, אלא במובלע.

רמה 3 תשובה חלקית: זיהוי של שלושה רכיבי מבנה.

רמה 2 תשובה חלקית: זיהוי נכון של שני רכיבי מבנה.

רמה 1 תשובה חלקית: זיהוי נכון של רכיב מבנה אחד.

סימני פיסוק בשירות ההבנה

2. לפניכם הפסקה שבה מתוארת הדילמה... הציבו בה סימני פיסוק שיקלו את הבנתה.

מטרה

לבדוק את היכולת ליישם ידע אורייני-לשוני לגבי פיסוק של טקסט.

הערות

אין נדרשת כאן ידיעת הפיסוק כהלכתו, אלא ידע בסיסי בלבד.

מחווין (כולל דוגמה)

רמה 4 תשובה מיטבית: פיסוק מתאים, המעיד על הבנה.

אפשרות א: ואם שותין - שניהם מתים / ואם שותה - אחד מהם מגיע לישוב.

אפשרות ב: ואם שותין שניהם - מתים / ואם שותה אחד מהם - מגיע לישוב.

(את הקו המפריד אפשר להמיר בפסיק).

רמה 3 תשובה חלקית: פיסוק מתאים בחלקו, שעשוי לעורר ספק לגבי ההבנה.

רמה 2 תשובה לקויה: אין פיסוק, או שהפיסוק אינו מתאים, ומעיד על חוסר הבנה.

רמה 1 תשובה לקויה: אין פיסוק, או שהפיסוק אינו מתאים, ומעיד על חוסר הבנה.

סוד הצמצום, חכמת ההרחבה

3. א. העתיקו את פסקת הדילמה... וערכו בה שינויים... כל מה שעשוי... להקל...

מטרה

לבדוק את רמת ההבנה של הטקסט באמצעות השלמת פערי מידע.

הערות

- פעולת ההעתקה הנדרשת כאן נועדה לתת לתלמיד הזדמנות נוספת לעיין בטקסט ולהבינו, וגם להכשיר את הקרקע לשכתוב הטקסט.

- ההשלמות האפשריות הן חזרות מילוליות, תוספות של מילים, מיליות קישור (כגון: 'אבל', 'בעוד ש...', 'אז', 'מפני ש...'), אזכורים אנפוריים, שינויי זמן או צורה דקדוקית וכו'.

- המחווין לפעילות זו משותף לסעיף 3.ב. התבוננו בעמוד 4.

3. ב. ... כתבו את משפט ההכרעה של רבי עקיבא...

מטרה

לבדוק הבנה של הקשר הלוגי פתרון-נימוק. קשר זה אינו מפורש בטקסט, אלא רק משתמע ממנו.

מחון משותף לסעיפים 3 א ו-3 ב (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	ההשלמות רלוונטיות, ממוקדות, ומעוגנות בטקסט; יש ראיות להבנה מיטבית: קיימת הבחנה ברורה בין הדעות המנוגדות בסעיף ב; קיימת הבחנה בין רכיב ההכרעה לבין הנימוק שבפסקת הדילמה	יש בעיה ברלוונטיות ובמיקוד: ההשלמות כוללות פרשנות לכלל הטקסט (שלא נתבקשה), או שסוטות במשהו, מנתוני הטקסט; יש ראיות להבנה: קיימת הבחנה בין הדעות המנוגדות בסעיף ב, ובין רכיב ההכרעה לנימוק שבפסקת הדילמה	ההשלמות אינן ממוקדות, אינן מפורטות, או בעלות פירוט מיותר או שגוי; יש ראיות מעטות להבנה: ההבחנה בין הדעות המנוגדות בסעיף ב; אין הבחנה בין רכיב ההכרעה לנימוק בפסקת הדילמה	ההשלמות לא רלוונטיות ולא ממוקדות; אין ראיות להבנה: אין הבחנה בין הדעות המנוגדות בסעיף ב; אין הבחנה בין רכיב ההכרעה לנימוק בפסקת הדילמה
מבע	השילוב בטקסט של ההשלמה הנדרשת טבעי, שוטף ותקין.	השילוב בטקסט של ההשלמה הנדרשת טבעי, שוטף ותקין למדי.	השילוב בטקסט של ההשלמה הנדרשת לקוי.	אין השלמה, אלא חזרה מילולית, לעתים בשינוי קל, על הפסקה או על הטקסט.

03
0504
06

דוגמות (לסעיף א):

- רמה 4** ■ ואם שניהם ישתו מקיתון המים - שניהם עלולים למות. אבל אם רק אחד מהם ישתה - יש סיכוי שהוא (לפחות) יגיע למקום ישוב.
- אם שניהם שותים מהמים - שניהם ימותו מצמא אחרי שייגמרו המים. ואם רק אחד מהם ישתה, יספיקו לו המים עד שיגיע ליעדו, ואילו חברו ימות בצמא.
- אם שניהם ישתו - שניהם ימותו, כי המים לא מספיקים לשניים. אם רק אחד ישתה, וישאיר את השני למות מצמא, הוא אמנם יחיה ויגיע ליעדו, אבל יהיו לו יסורי מצפון על כך שחברו מת.
- רמה 3** ■ שני אנשים חזרו הביתה ולאחד מהם ביד כד מים. אם שותים - שניהם מתים, מפני שאין מספיק מים לשניהם, וכו'... אמר בן פטורא...
- הערה:** ניכר שפסקת הדילמה הובנה. הכותבת נתנה פרשנות כוללת לטקסט, שלא נדרשה, ולכן דורגה תשובתה ברמה 3.
- רמה 2** ■ אם שניהם שותים - שניהם מתים. ואם אחד מהם שותה - רק אחד מהם מגיע לישוב, והשני ימות. (זאת לעומת: רק הוא (השותה) מגיע ליישוב).
- רמה 1** ■ אם שותים שניהם מתים. ואם רק אחד מהם שותה השני יגיע לקרוא לעזרה. ואם שותין שניהם שניהם מגיעים לישוב. ואם שותה אחד מהם מת.

דוגמה (לסעיף ב):

- עד שבא רבי עקיבא ולימד מוטב שרק אחד, בעל קיתון המים, הוא שישתה (והנימוק: חייך קודמים לחיי חברך)

חלק ב: סיפור הדילמה

חלק ב יבוצע בבית. לחלק זה מוקצבים ימים אחדים, מתוך הנחה שכתובת סיפור זקוקה לזמן הבשלה.

התלמיד נדרש לכלול בתוך סיפור אישי מרכיבים של דילמה, שחלקם באו לביטוי בטקסט התלמודי (תיאור נסיבות, קונפליקט, התלבטות בין דרכי פעולה, שיקולים והכרעה).

שלב א: הצגת הדילמה וניתוחה

1. בחרו דילמה שאתם רוצים לתאר...

מטרה

לבדוק את היכולת לנתח דילמה אישית, תוך שימוש בדגם המבני: בעיה-פתרון.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 באירוע המתואר קיימת דילמה מובהקת ומוצגים רכיביה בצורה הולמת ומדויקת. ניסוח הדילמה בהיר; דרכי הפעולה המנוגדות ברורות ומובחנות; רכיב ההכרעה בהיר ורלוונטי.

■ כותרת: לספר או לא לספר - זאת השאלה

האם לספר לחברתי הטובה דברים שאמרו עליה או לא לספר, לשמור בלב, ולעמוד בהבטחתי כלפי זו שסיפרה?

שיקולים בעד: היא חברתי הטובה ביותר, הבטחתי לה בעבר שלא אסתיר ממנה דבר, אכפת לי ממנה ומהחברות שלנו.

שיקולים נגד: הבטחתי לא לגלות, אם אספר האמינות שלי בעיניה תיפגע, לא מעוניינת להלשין.

הכרעה: אני אספר. מגיע לחברתי לדעת, ואני רוצה לחיות עם מצפון נקי כלפיה.

■ כותרת: האם אבגוד בחברי לטובת הצדק, או אבגוד בצדק לטובת החבר?

האם להסגיר את נדב ולספר את כל האמת על מה שקרה, או לא להתערב, לשכוח את מה שהיה ולא לסבך אותו בצרות?

שיקולים בעד: אני היחיד שיודע את האמת, ואני לא מסוגל לשתוק; אני לא עומד בלחץ של השתיקה; אני היחיד שיכול לשים סוף לסיפור הזה.

שיקולים נגד: איך אפשר להלשין על החבר הכי טוב שלך? אם אדבר - אהרוס לו את החיים, אני לא רוצה להיות אחראי לזה.

הכרעה: אני חייב לספר את האמת, ולגמור עם זה אחת ולתמיד.

רמה 3 באירוע המתואר קיימת דילמה ומוצגים רכיביה בצורה הולמת; ניסוח הדילמה ברמה סבירה; יש ליקוי בהבחנה בין דרכי הפעולה המנוגדות, או בהצגת ההכרעה.

רמה 2 באירוע המתואר קיימת דילמה. רכיבי הדילמה אינם מוצגים בצורה מדויקת; הניסוח מעורפל ולא ברורות דרכי הפעולה המנוגדות. יש ליקוי בניסוח או בניסוח הנימוקים ו/או ההכרעה (אין הבחנה בין ההכרעה לנימוקים או שהכרעה היא המסקנה).

- כותרת: החבר שרצה חולצה
לתת לו את החולצה או לא לתת?
שיקולים בעד: הוא חבר טוב; הוא יפסיק להיות חבר שלי אם לא אתן, הוא לא ייתן לי דברים כשאצטרך.
שיקולים נגד: הוא חבר לא טוב; הוא יאבד אותה או ילכלך אותה; הוא אף פעם לא נותן לי כלום.
הכרעה: לא נתתי לו את החולצה, מפני שפחדתי שהוא יהרוס אותה, וגם האמת שהוא לא היה חבר, מפני שפעם כשביקשתי ממנו משהו - הוא לא נתן לי אותו, אז החלטתי לא לתת לו את החולצה.
- כותרת: החבר שרצה חולצה
כותרת: מסיבה השל חבר
ללכת למסיבה או לא ללכת?
שיקולים בעד: חברותי יהיו במסיבה; אולי אכיר ידיד חדש; אולי יהיה כיף; זאת מסיבת הפתעה.
שיקולים נגד: אני לא מכירה את בעל המסיבה, ואני לא אוהבת להיות בבית שאני לא מכירה.
הכרעה: בסוף החלטתי ללכת.

רמה 1 באירוע המתואר אין דילמה או שניסוחה מעורפל; לא ברורות דרכי הפעולה המנוגדות וההכרעה אינה רלוונטית.

- ללכת לקניון או לא?
אם אלך - אפגוש את חברי. אם לא אלך - לא אפגוש אותו.
שיקולים בעד: בקניון אני אהנה; בקניון אפשר לקנות כל מיני דברים.
שיקולים נגד: אני אפגוש את חברי; המון זמן לא ראיתי אותו.
ההכרעה: ללכת עם חברי לקניון, וכך נהיה שם ביחד.

שלב ב: כתיבת סיפור הדילמה

2. עתה ספרו את סיפור הדילמה. היעזרו בטייטה.

מטרה

לבדוק את היכולת לכתוב סיפור דילמה.

הערות

בשלב זה התלמיד צריך לספר דילמה אישית פרטית שחווה בעצמו. בחלק זה התלמיד צריך להפגין יכולת/ידע בעיצוב של סיפור. הסיפור צריך לכלול מרכיבים סיפוריים, כגון: עלילה דרמטית, פתיחה מסקרנת, דיאלוג, תיאור מפורט של מצבים, של דמויות ושל רגשות. בנוסף, נבדק כאן השימוש במשלב, שכן הסיפור עשוי להיות כתוב בלשון כתובה ובלשון דבורה גם יחד, ונדרשות מודעות, רגישות וגמישות בעת כתיבתו. יש להמליץ בפני התלמידים לכתוב טייטה.

מחווון

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	מוצגים היטב כל רכיבי הדילמה: התלבטות, נימוקים לכל אחת מדרכי הפעולה, הכרעה (או אי-הכרעה); הסיפור מעניין ואותנטי באופן בולט; העיצוב הסיפורי ייחודי ומושך תשומת-לב	מוצגים רכיבי הדילמה: התלבטות, נימוקים לכל אחת מדרכי הפעולה, הכרעה (או אי-הכרעה); הסיפור מעניין; העיצוב הסיפורי מייחד במשהו את הכותב	קיים ליקוי בהצגת רכיבי הדילמה: חלקם חסרים או לא ברורים; הסיפור צפוי ובנאלי;	רכיבי הדילמה מעטים או חסרים; הסיפור צפוי ובנאלי;
מבנה	קיים שימוש מיטבי במרכיבים של סיפור	קיים שימוש סביר במרכיבים של סיפור	קיים שימוש חלקי במרכיבים של סיפור	קיים שימוש דל במרכיבים של הסיפור
מבע	השימוש במשלב (לשון דבורה / לשון כתובה) הולם; ניכרת שליטה ברורה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - החלוקה לפסקות נכונה	השימוש במשלב (לשון דבורה / לשון כתובה) הולם בחלקו; ניכרת שליטה סבירה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - בדרך-כלל החלוקה לפסקות נכונה	השימוש במשלב (לשון דבורה / לשון כתובה) אינו מובחן; ניכרת שליטה חלקית או מועטה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - ישנם ליקויים בחלוקה לפסקות	השימוש במשלב (לשון דבורה / לשון כתובה) לקוי; ניכרת אי-שליטה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - אין חלוקה לפסקות

08

09

10

שלב ג: תלמידים מעריכים את עצמם

3. כתבו את הערכתכם לטקסט... בכל סעיף סמנו... רשמו בסוף את סכום הנקודות...

מטרה

לזמן התנסות בהערכה עצמית.

הערות

שלב זה מממש את רעיון "החלופות בהערכה". התוצר שהוכן בשלב ב מוערך לא רק על-ידי המורה, אלא גם על-ידי התלמיד. מחווון ההערכה של התלמיד אינו זהה בעיצובו, בניסוחו ובדרך חישובו לזה של המורה. עם זאת, מדדי ההערכה חופפים במהותם. התלמיד מעריך את הטקסט שלו על-פי ההנחיות, וממק את ההערכה שהוא נותן במקומות הנדרשים. בידו הסמכות והאחריות להחליט כמה נקודות להעניק לעצמו מתוך 12 הנקודות המוקצבות לו. כאן, המורה יכול להתייחס לאופן שבו העריך התלמיד את עבודתו ולנימוקיו. יש להניח, שבהערכה משותפת מעין זו, ההבדלים שיתגלו בין המורה לתלמיד יהיו לא מקור לעימות ולוויכוח, אלא נקודת מוצא ללימוד ולהשתכללות.

מחווון משותף למורה ולתלמיד

בחישוב הציון הסופי לפריט זה, יש לחבר את הציון שהעניק המורה לשלב ב לציון שהעניק לעצמו התלמיד, באופן הזה:

אני מעניק/ה לתלמיד על שלב ב _____ נקודות בסך הכול.

התלמיד העניק לעצמו על שלב ב _____ נקודות בסך הכול. (ראה במשימה לתלמיד עמ' 6 למטה)

הציון הסופי לשלב ב הוא _____ נקודות בסך הכול.

07